

Ключевые слова: лексикографія, теоретическая лексикографія, практическая лексикографія, словарь, методология лексикографії.

Horot Yevheniia, Malimon Lesia. Modern Lexicography: Problems and Prospects for Further Research.

The article enlightens the main tendencies of development of modern lexicography. The analyses of theoretical sources on lexicography made it possible to arrive at the following conclusions: lexicography is an important aspect of the language as dictionaries save the language, and no country can exist without language. Extra-lingual factors influence upon the quality of lexicographical produce. Scholars differentiate between theoretical and practical lexicography: theoretical lexicography deals with theoretical principles of compiling dictionaries while the result of practical lexicography is a piece of lexicographical work in the form of a book or a computer version. Modern lexicography is characterized by a great variety of dictionary types which are classified due to certain differential features. Compiling a dictionary includes several stages (grounding the necessity of publishing such a dictionary, defining the main characteristics and potential users of the dictionary, selecting the lexical units and working out the structure of the dictionary entry).

Key words: lexicography, theoretical lexicography, practical lexicography, dictionary, methodology of lexicography.

УДК 398.838(=111+=161.2)

Ніна Данилюк

МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ЗОБРАЖЕННЯ ДІВЧИНИ В УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСНЯХ

Розглянуто синонімічно-варіантні ряди на позначення дівчини, відмінності у семантиці та стилістичному забарвленні їх компонентів. Виокремлено власні імена людей, поширені в усній поезії українців та англійців. Звернуто увагу на атрибути, що вказують на типові ознаки дівчини, – *молода, гарна*. Виділено традиційні зіставлення з назвами квітів, птахів, світил, які передають оцінний зміст образу гарної людини. Проаналізовано ключові одиниці *тіло, руки, ноги, лице, очі, уста, коси*, поєднані з епітетами-кольороназвами (*білий, рум'яний, карий, русий* – в українських текстах; *white, red, rosy, fair* – в англійських). Виявлено спільні зіставні зв'язки, якими послуговуються носії фольклору, описуючи дівчину (*рожа – rose, вишня – cherry, зоря – star, терен – sloes, сніг – snow, лебідка – swan, золото – gold*) та відмінні (*калина, горлиця, перепілка, рибка* – в українців, *lily, diamond, ivory* – в англійців). Зроблено висновок, що мовний образ дівчини містить універсальні ознаки, зумовлені спільністю ідеалу в європейській культурі, та етнічно специфічні.

Ключові слова: українська народна пісня, англійська народна пісня, мовностилістичний засіб, ключове слово, епітет, порівняння, метафора.

Постановка наукової проблеми та її значення. Мова української народної пісні, як відомо, привертала увагу багатьох дослідників XIX–XXI ст.: П. Г. Житецького, І. Я. Франка, О. О. Потебні, Л. А. Булаховського, А. П. Коваль, В. С. Ващенко, Л. І. Мацько, С. Я. Єрмоленко й ін. Їхні студії важливі для розкриття етнокультурних смислів у народнопетичних текстах, виявлення специфіки словесних образів. У працях науковців, які вивчали англійську народну поезію, здебільшого йшлося про зв'язок фольклору і традиційного календаря (Дж. Лонг, В. Алфорд), використання текстів усної словесності під час обрядів народження дитини та одруження (А. Р. Райт, К. Гоул), народні символи тварин і рослин (А. Р. Райт) тощо. Мовні особливості народнопетичних образів не викликали такого інтересу цих дослідників, як у славістиці (О. О. Потебня, О. М. Веселовський, П. Г. Богатирьов, Й. О. Оссовецький, О. Т. Хроленко, Є. Бартмінський, Є. Сероцюк, Л. Андрейчин та ін.).

Як писав Й. О. Оссовецький, мова народної поезії утворює «особливу фольклорну дійсність, яка в багатьох своїх аспектах становить ідеальний варіант дійсності» [12, 76]. Це виявляється у типовості ознак, дій, станів, асоціативних зв'язків між багатьма явищами

природи і людського життя, відбитих в образотворчих одиницях. Н. Д. Арутюнова звертала увагу на антропоцентричний характер мовної картини світу, зазначаючи, що «до неї входить цілком і повністю сама людина» [1, 181]. Тому мовні образи людей зумовлені стереотипними уявленнями носіїв традиційної культури. Важливим для їх розуміння є зіставлення ідеалів, створених фольклором різних народів, наприклад, українців та англійців.

Потреба вивчення мовних образів людей у проєкціях кількох національних культур на матеріалі народних пісень зумовлює **актуальність** нашої статті. **Мета** роботи – окреслити мовностилістичні засоби зображення дівчини в українській та англійській народній поезії, виявити в них спільні та відмінні риси. **Завдання** дослідження – виокремити мовні одиниці на позначення зовнішності дівчини у текстах українських та англійських народних пісень, здійснити їх зіставний аналіз. **Джерельною базою** стали збірники, опубліковані в Україні, а також видання “Cecil Sharp’s collection of English folk songs / edited by Maud Karpeles” (London, 1974).

Аналіз досліджень цієї проблеми. Мовні образи людей в українській словесності розглядали С. Я. Єрмоленко [6, 95–108], О. В. Барабаш-Ревак [2] та ін. Про лексико-семантичне поле «Людина» йшлося у нашій статті та монографії [4; 5, 335–400]. Однак порівняльних студій, що були започатковані у кінці XIX – на початку XX ст. Ф. Міклошичем, Ф. І. Буслаєвим, І. Я. Франком, О. О. Потебнею, а нині продовжуються у рамках кроскультурної лінгвофольклористики, поки що небагато. Зокрема, зіставному опису зовнішності людини у фольклорі трьох народів – російського, німецького й англійського – присвячено розвідку К. Г. Завалишиної та О. Т. Хроленка [7]. Про мовно-виразові одиниці, якими змальовано дівчину в українських, російських та англійських народних піснях, йшлося в статті Н. С. Івлюшкіної [9].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Мовний образ *людини* у народній пісні представлено, насамперед, такими складниками, як *дівчина, хлопець, мати, батько*. Виразові засоби на позначення зовнішності молодих людей в усній словесності дібрані відповідно до сформованого канону. Найбільш яскраво виписано дівчину. Образотворчі одиниці відображають уявлення українського та англійського народів про дівчину як символ чистоти, доброти, скромності, вірності, працелюбності, їхнє розуміння дівочої краси.

В українських текстах простежено великий синонімічно-варіантний ряд слів, якими названо дівчину: *дівчина, дівчиніна, дівчинонька, дівка, дівонька, дівочка, дівча, дівчаточко, дівця, панна, панянка* й ін. У ньому є багато форм із пестливо-зменшеними суфіксами та емоційно-експресивним забарвленням: *Ой там моя дівчинонька Та й пшениченьку поле* [17, I, 228]; *Ой мала нічка-петрівочка, Не виспалася наша дівочка* [8, 77]. Домінанта *дівчина* має таке значення: «молода неодружена особа жіночої статі» [16, II, 298], напр.: *Люби, козак, цю дівчину, Вона молодая* [14, 28]. Одиниці *дівчина, дівка* можуть виявляти додаткову сему – «та, якій час одружуватись» [16, II, 297], як-от: *Вибирайте, парубойки, най хорощу дівку* [8, 57]. Із позначкою «народнопоетичне» вміщено лексеми *дівчинонька, дівонька, дівця, дівчатко* [16, II, 297–299], напр.: *Розбуджу солодкий сон, Красную дівцю!* [10, 205]. Як зменшені утворення у Словарі за редакцією Б. Д. Грінченка кваліфіковано форми *дівчинка, дівчинонька, дівчиненька* [15, I, 388].

Гарну молоду дівчину названо *панною, панянкою*, напр.: *Хвалиться конем перед королем, перед панною гострою шаблею* [15, II, 92]; *Моя дочка та паняночка, Як в лузі калина* [14, 37]. Із позначкою «застаріле» зафіксовано таке значення слова *панянка*: «незаміжня дівчина» [16, VI, 54]. У Словарі української мови зауважено, що слово *панна* вживалося щодо дівчини так само, як *пан, пані* щодо чоловіка та жінки, а форми *панночка, паннуня, паннуненька, паннунечка* подано як зменшені утворення [15, III, 92–93].

В англійській народній поезії для позначення молодої особи вжито такі слова: *girl, lass, maid, maiden, damsel, miss* та ін. Домінанта цього синонімічного ряду – *girl* («дівчина»), напр.:

He had but one daughter, most beautiful girl [18, I, 73]. Лексема *lass*, за словником, означає «те ж саме, що дівчина або молода жінка» [19, 905]: *A brisk young lass so buck and gay* [18, II, 701]. Найменування *damsel, maid, maiden* об'єднує сема «молода неодружена дівчина» [19, 394], що підкреслює незаміжній статус дівчини, а також спільна позначка «застаріле», напр.: *He caught a fair damsel* [18, I, 31]; *And a pretty little maid to her mother did say* [18, II, 306]. Лексемі *miss* використовують як ввічливе звертання або ж для позначення незаміжньої дівчини [19, 1053]: *I met with Miss Kitty all on the highway* [18, II, 110]. Слово *lady* здебільшого вказує на соціальний статус чи благородне походження [19, 899]: *Lady Alice was sitting in her turret so high* [18, I, 106].

Для позначення дівчини-красуні в українських піснях про кохання та весільних використано історизми *царівна, королівна, княгиня*: «*Я не царівна й не королівна Васильова дочка, гарна панночка*» [13, 79]. Отож, наведений вище ряд номінантів дівчини можна розширити за допомогою одиниць, що вказують на соціальний статус (*царівна, королівна* та ін.). Крім того, до нього варто зарахувати лексеми, що засвідчують майновий стан дівчини (*багачка, наймичка*), професію батька (*бондарівна*), родинні стосунки (*дочка, сестра, сирота*), місце проживання (*сусідонька*), обрядові функції (*дружка*), взаємини з ровесницями (*подруженька, товаришка*), ставлення хлопця (*мила, кохана, любка*), працелюбність (*робітничка*) тощо, напр.: *Видно синю квітку Поміж квіточками, Видно бідну наймичку Поміж багачками* [8, 251]; *Ой ти, доню, уродлива* [17, II, 115]; *Та дружечки ви мої, Звийте віночок тепер мені* [8, 100]; *Наша сестра – родина, Зацвіла, як калина* [8, 108]; *Будь здорова, сусідонько, Люба, мила дівчинонько* [10, 253]; *Дівчино-сирото, Не стели широко* [14, 97]; *Чогось моя миленькая Смутна, невесела* [17, I, 309]; *Там дівчина мала-невеличка, Невеличка, сама робітничка* [13, 81].

В англійській народній словесності також виявлено найменування дівчини за родинними стосунками – *daughter* ('дочка'), *sister* ('сестра'), напр.: *He had one only daughter The fairest creature that ever you see* [18, I, 43]; *What will you leave your sister? I will leave her watch and chain* [18, I, 24]. Крім того, зафіксовано одиниці на позначення роду занять – *shepherdess* ('пастушка'), *waiting-maid* ('прислужниця'), *housekeeper* ('покоївка') та ін.: *It's of a fair pretty shepherdess Keeping sheep all on the hill* [18, II, 134]; *The lady coming down with the waiting-maid aside of her* [18, II, 161]; *He had a handsome housekeeper and she was called Nell* [18, II, 100].

У пісенних традиціях обох народів прийнято вживати чимало власних імен дівчат. Для українців характерні такі одиниці: *Ганна, Галина, Горпина, Катерина, Наталія, Настя, Марія, Віра* та ін., що мають короткі та пестливі форми: *Ганя – Ганнуся, Ганночка; Галя – Галюня, Галочка; Катя – Катруся, Катричка; Настя – Настуся, Настонька* тощо: *Ой там Ганя жито жала* (ПК, с. 30); *Перва сокілка – Горпинка-дівка, Друга сокілка – Галочка-дівка, Третя сокілка – Вірочка-дівка, Четверта сокілка – Катричка-дівка* [8, 77], *Будеш, мила Марусенько, сей день до вечера* [8, 76]. Англійці найчастіше послуговуються такими власними назвами: *Annie, Barbra, Dolly, Joan, Kate, Margaret, Nancy, Polly, Sue* та ін., серед яких також зафіксовано короткі одиниці, напр.: *Hold your tongue, my pretty Polly And tell notales of me* [18, I, 10]; *Here's Alice, here's Dolly, Here's Kate and here's Sue* [18, II, 182]. Специфічна ознака англійських текстів – наявність імен та прізвищ, які засвідчують реальність героїнь, як-от: *You must come to my master, If your name is Barbara Ellen* [18, I, 94]; *Miss Betsy Williams is my name* [18, II, 603].

Спільний атрибут слів-понять *дівчина і хлопець* в українських піснях – *молода (-ий)* – передає ознаку за віком: *Там молода дівчинонька Пшениченьку жала* [10, 200]; *А молода дівчинонька Козаку світ зав'язала* [17, II, 58]. В англійській поезії йому відповідає слово *young* ('юна', 'молода'): *What will you give to a fair young lady?* [18, I, 43]. Епітет *молода (-ий)* в народній пісні, на нашу думку, виявляє значно ширший семантичний обсяг, ніж у літературній мові. Крім значення «який має небагато років», він містить семи 'гарний', 'милий', позитивну оцінність, підвищену експресивність. Крім того, субстантивами *молодий, молода* в українських весільних та родинно-побутових тестах названо наречених, молоде подружжя.

У народній поезії оспівано переважно красиву дівчину. Сему ‘гарний’ в українських піснях містить низка синонімів та їх варіантів: *гарна* (*гарная, гарнесенька*), *вродлива, хороша, файна, красна, розкрасна, гожа, пригожа, пишна* та ін.: *Там стояла дівка красна. Хорошая та вродливая. Її доля нещаслива* [10, 212]; *Беру з собою розкрасну дівчину Воли поганяти* [17, I, 178]. Зауважимо, що традиційний епітет *красний* у поєднанні з номінантами молодої людини виявляє значення «який має привабливу зовнішність, уродливий» [16, IV, 327]. Сталий вислів *красна дівчиця* в обрядових текстах про куницю позначав молоду дівчину на виданні [15, I, 388].

В англійських піснях зафіксовано такі атрибути гарної дівчини: *beautiful* (‘красива’, ‘прекрасна’), *lovely* (‘красива’, ‘прекрасна’), *pretty* (‘приваблива’, ‘гарненька’), *charming* (‘чарівна’), *fair* (заст. ‘прекрасна’, ‘красива’), як-от: *He had but one daughter, most beautiful girl* [18, I, 73]; *Well turned, well turned, my pretty Polly, Well turned, well turned for me* [18, I, 6]; *He courted a fair damsel And he brought her with child* [18, I, 29]. Форма найвищого ступеня порівняння – *the fairest* – вказує на особливу привабливість: *There is the fairest of all young ladies That ever my two eyes did see* [18, I, 43].

Молоду особу, яка причаровує своєю красою, в обох народів позначено номінацією *чарівниця* (варіанти – *чарівничка, чарівниченька*), що у Словнику української мови містить позначку «переносне» [16, XI, 270], напр.: *Дівчино, моя чарівниченько! Причарувала білес личенько* [10, 234]. В англійській мові вжито відповідник *charmer* (‘чарівниця’, ‘спокусниця’), як-от: *Nancy, charmer, my own heart's delight* [18, II, 522].

Дівчину, що привертає увагу вродою та внутрішніми якостями, закоханий український хлопець називає *милою, любовою, серцем, коханням, коханою, утіхою* тощо: *Дівчинонько мила, Що будеш робити На Вкраїні далекій?* [10, 194]; *Катерино, люба, мила* [17, II, 93]; *Ой вийди, вийди, серце-дівчино* [10, 187]. Англієць послуговується такими словами: *dear* (*dearest*) (‘дорога’, ‘найдорожча’), *dear honey* (‘мила’, букв. ‘дорогий мед’), *love* (‘кохання’), *lover* (‘кохана’), *sweet-heart* (‘мила’, букв. ‘солодке серце’), *joy* (‘радість’), *delight* (‘насолада’, ‘захоплення’): *The bells shall ring mournful O for my dearest Polly* [18, I, 28]; *And you shall go and board with me For to be my dear honey* [18, I, 29]; *See how my love she will try to swim* [18, I, 29]; *What will you leave your lover? A rope to hang her with* [18, I, 17]; *Adieu, lovely Nancy, my joy and delight* [18, II, 524]; *What will you leave your sweetheart?* [18, I, 24].

Зіставлення слова-поняття *дівчина* з назвами квітів, ягід, дерев, птахів, світил (*рожа, квіточка, мак, калина, черешня, ягідка, вишня, голубка, пава, зозуля, горлиця, рибка, зоря* та ін.) мають на меті виділити загальну оцінку семантику образу гарної людини: *Ой ти дівчино – червона калина* [17, I, 161]; *Ой дівчино гожа, Ти – повная рожка* [10, 17]; *Там гуляла Бондарівна, Як пишня пави* [10, 118]; *Ой то не зоря – дівчина моя* [17, I, 263]. У ласкавих звертаннях до дівчини *голубко, горлице, перепілко, вишне, рибочко* й под. поєднано значення ‘гарна’, ‘мила’, ‘кохана’, напр.: *Вийди, дівчино, вийди, рибчино, Вийди, серденья, утіхо моя!* [10, 230]. В англійських піснях гарну дівчину переважно порівнюють із трояндою – *rose* та лілією – *lily*: *Like a rose in bloom I am cut down* [18, I, 683]; *Fair maid is alily* [18, I, 445].

Найвищий вияв вроди в українській народній поезії передано за допомогою висловів *мов намальована, мов на папері написана, виписана*: *Яка гарна дівчинонька, Як намальована* [14, 215]; *Нащо мені, моя мати, Дала таку вроду? Виписала чорні брови, Та ще й карі очі* [10, 183]. Порівняння з подібним змістом у британців виявила Н. С. Івлюшкіна – *painted like waxwork* (букв. ‘розфарбована, наче воскова фігура’): *She's the fairest of girls, She's the joyest of my own heart, She's painted like waxwork in every part* [9, 65].

Для створення образу гарної молодої людини вжито епітети, які місять ознаки кольору. Ключові слова-поняття *личко, тіло, руки, ноги* дівчини мають традиційний атрибут *білий* (біленький, білесенький): *Білес личенько, Як в паненяти* [17, II, 102]; *Ручки мої білії, білії, білії! А кому ж ви будете милії, милії?* [17, II, 20]; *Ніжки ж мої біленькії! Чом не ходите?* [17, II, 68]. Сему ‘білий’ як визначальну ознаку обличчя й тіла в українських піснях

підкреслено у порівняннях зі словами *сніг, день*: *Ой яка ж ти гарнесенька, Як сніжечок білесенька* [10, 253]; *Вчера-м була, як день біла, А нині ж мя журба ззіла* [8, 109]. Зіставлення *білий, наче сніг* ('сніжно-білий') зафіксовано також в англійських текстах: *Ten times he kissed her snowy white breast which love did enter in* [18, I, 65]. Зауважимо, що в наведеному прикладі використано лексему *breast* ('груди'), яке не прийнято вживати щодо дівчини в українській традиції. Крім того, за спостереженням Н. С. Івлюшкіної, поширені атрибути *milk-white* (букв. 'молочно-білий') та *lily-white* (букв. 'лілейно-білий') [9, 66]: *She fell into deep despair By wringing of her milk-white hands* [18, I, 563]; *He took her by the lily-white hand* [18, I, 75]. Зазначимо, що порівняння *as white as milk* ('така біла, як молоко') засвідчує красу живої дівчини: *O she looked out of the window As white as any milk* [18, I, 41]. Однак означення *lily-white lips* (букв. 'лілейно-білі губи') нами виявлено в текстах, у яких ідеться про мертву милу, напр.: *There is one thing more I want, sweetheart, There is one morething I crave, And that is a kiss from your lily-white lips And then I'll go from your grave* [18, I, 83] – 'Ще одна річ, яку я хочу, мила, Ще одна річ, про яку благаю, – Це поцілунок із твоїх білих, як лілія, вуст, І тоді я піду від твоєї могили' (переклад наш. – Н. Д.).

Зіставлення дівчини з *білою лебідочкою*, а хлопця з *лебедем* особливо часте в українських весільних піснях, де білий колір – символ чистоти, цноти: *Хто ж тебе білив білая лебедочко? Білили мене, білили мене Два лебеді на воді* [8, 361]. Подібний образ коханої дівчини-лебідки зафіксовано і в англійців: *With his love peering round him he took herto be a swan* [18, I, 235].

Для змалювання гарного личка дівчини у піснях послуговуються епітетами, що містять семи кольору 'червоний', 'рожевий': *На личеньку да красна* [17, I, 387], *Личко рум'янеє* [17, I, 362]. Цю ознаку в українських текстах підкреслено у порівняннях, до складу яких входять слова *лице (личко, личенько)* – *яблучко, ягідка, калина, рожса* й ін.: *В мене личко як яблучко, Тепер як калина* [17, I, 34]. В англійців найчастішими є зіставлення *cheek* ('щока') – *cherry* ('вишня'), *rose* ('троянда'), напр.: *Her cheeks were like the cherries* [18, II, 686]. Епітети *red* ('червоні'), *rosy* ('рожеві'), *ruby* ('рубінові') також поєднано з лексемою *lips* ('губи'): *Six times he kissed her red ruby lips* [18, II, 65]; *And I placed a kiss onher sweet rosy lips* [18, II, 377]. За допомогою означення *sweet* ('солодкі') підкреслено принадність цієї частини обличчя. Зауважимо, що українці слова *щоки (щічки), уста (устоньки)* вживають рідко, здебільшого у піснях про кохання та весільних, напр.: *Шкода ж моїх красних усток* [15, IV, 358], а про підборіддя (*chin*) загалом не згадують, пор.: *Ninetimes he kissed her chin* [16, I, 65].

У народнопоетичних текстах багатьох народів помічено своєрідну рису, про яку писала С. Є. Нікітіна: «У фольклорного людського *лиця* як цілого, як правило, *носа* немає» [11, 119]. На противагу цьому, досить частотне слово-поняття *очі (очки, оченьки, оченята)* із постійними атрибутами *карі, чорні, ясні, рідше – сиві, голубенькі*: *Як дівчину не любити, Коли чорні очки* [10, 303]; *Виплакала Марусенька Свої ясні очі* [17, I, 75]. Темні очі традиційно порівнюють із *тереном, нічкою, ясні – з днем, ясоньками, зорями*: *Чорнії брови, карії очі, Темні як нічка, ясні як день!* [8, 391]. В англійських піснях теж використано художні означення *dark* ('темні') та *fair* ('світлі'): *And he closed her fair eyes in the waters tosleep* [18, II, 262]. Також зафіксовано порівняння очей із *терновими ягодами (sloes)* та *зорями (stars)*, напр.: *I met a pretty fair maid with eyes like sloes* [18, II, 591]; *Her keen eyesdid glitter like the bright stars by night* [18, II, 618]. Незвичне для традиційного українського фольклору метафоричне зіставлення сяючих очей із *діамантами* трапилося в англійському тексті: *She had diamonds in each of her eyes* [18, II, 686] (букв. 'вона мала діаманти у кожному з її очей').

В українській поезії *брови (брівки, брівоньки)* охарактеризовано двома визначальними якостями – *чорні* та *рівні*: *Ой маю я чорні брови, Маю карі очі!* [17, I, 302]. На основі сполуки *чорні брови* вибудовано означення-комполит *чорнобрива (-ий)*, що має ремарку «народнопоетичне» як постійний епітет до слів *хлопець, дівчина, милий, мила* [16, XI, 357]. Англійці не приділяють цій частині обличчя великої уваги, однак помічають *білі зуби*

(*whiteteeth*), що в українському фольклорі нам не трапилося. Колір зубів порівнюють зі слоновою кісткою (*ivory*), напр.: *Her teeth white as ivory* [18, II, 591].

Показова ознака української дівчини – довге волосся, «коса до пояса». Як правило, слово-поняття *коса* має традиційний атрибут *руса*, хоча у фольклорі оспівано біляву, чорняву й навіть руду дівчину: *Руса коса до пояса, В косі стрічка голуба* [17, I, 267]. У весільних піснях використано означення *срібна, золота*, що мають оцінний зміст, указуючи на винятковість нареченої: *Ой косо моя золота, Та не рік я тебе кохала* [3, 150]; *Коси ж мої та й срібненькі... Більше я вас не чесатиму, З дівчатами не гулятиму* [3, 156]. У британському тексті теж виявлено зіставлення пасем розпущеного світлого волосся із нитями (з'єднаннями) золота: *And her hair hung down her shoulders Like any links of gold* [18, II, 112]. Крім того, англієць порівнюють м'яке волосся з оксамитом: *Her hair morelike the velvet so soft* [18, II, 686].

Зауважимо, що портретну палітру в народній пісні створено переважно закоханими очима, тому дібрано найяскравіші мовні образи (епітети, порівняння, метафори), щоб передати красу дівчини: *Ой приїхав я до миленької, До голубки сизенької, Приїхав я під ворота, Вийшла мила, краща злота; Приїхав я під причілок, Вийшла мила, як барвінок; Приїхав я під віконце, Вийшла мила, краща сонця* [14, 8]; *She was mostproper, tall and handsome As ever my two eyes did see, With her ruby lips and comely features Her sloeblack eyes delighted me* [18, II, 559] ('Вона була найдосконалішою, високою і статною, Яку тільки коли-небудь бачили мої очі; З рубіновими губами і привабливими рисами обличчя, Її терново-чорні очі захоплювали мене' (переклад наш. – Н. Д.).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, дівчину в українських та англійських народних піснях зображено великою кількістю мовних одиниць. Виразові засоби, якими змальовано зовнішність, вибудовано насамперед на основі ключових слів *личко, руки, очі, брови*. Фольклорний мовний образ дівчини містить універсальні параметри, зумовлені спільністю ідеалу для представників європейської культури, а також етнічно специфічні, спричинені поетизацією певних частин тіла і реалій природи у кожній національній традиції. Перспективи дослідження вбачаємо у глибшому зіставному аналізі мовних образів української та англійської народної поезії.

Джерела та література

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. – М. : Языки рус. культуры, 1999. – 896 с.
2. Барабаш-Ревак О. Мовний образ парубка в українських фольклорних і етнографічних текстах : дис. канд. філол. наук : 10.02.01 / Ольга Барабаш-Ревак ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л. : [б. и.], 2009. – 364 с.
3. Весільні пісні / [упоряд., авт. вст. ст. М. М. Шубравська]. – К. : Дніпро, 1988. – 475 с.
4. Данилюк Н. Лексико-семантичне поле «Людина» в мові української народної пісні / Н. Данилюк // *Mundo Eslavo: Revista iberoamericana de Estudios Eslavos*. Universidad de Granada. – 2009–2010. – № 8–9. – С. 65–73.
5. Данилюк Н. О. Поетичне слово в українській народній пісні : монографія / Н. О. Данилюк. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 512 с.
6. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності: стилістика та культура мови : [навч. посіб. для студ. гуманітар. спец. вищих закладів України] / С. Я. Єрмоленко ; відп. ред. Л. О. Пустовіт. – К. : Довіра, 1999. – 431 с.
7. Завалишина К. Г. Кросскультурная лингвофольклористика: народно-песенный портрет в трех этнических профилях / К. Г. Завалишина, А. Т. Хроленко. – Курск : Изд-во Курск. гос. ун-та, 2005. – 62 с.
8. Закувала зозуленька: антологія української народної творчості. Пісні, прислів'я, загадки, скоромовки / [упоряд., передм. та прим. Н. С. Шумади]. – К. : Дніпро, 1987. – 392 с.
9. Івлюшкіна Н. Мовний образ дівчини у текстах українських, російських та британських народних пісень / Н. Івлюшкіна // Типологія та функції мовних одиниць : наук. журн. / [редкол. : Н. М. Костусяк (гол. ред. та ін.]. – Луцьк, 2015. – № 1 (3). – С. 62–71.
10. Народні перлини / [упоряд., авт. вст. ст. М. Стельмах]. – К. : Дніпро, 1975. – 391 с.
11. Никитина С. Е. Устная народная культура и языковое сознание / С. Е. Никитина. – М. : Наука, 1993. – 189 с.
12. Оссовецкий И. А. О языке русского традиционного фольклора / И. А. Оссовецкий // *Вопр. языкознания*. – 1975. – № 5. – С. 66–78.
13. Пісні з Волині / [упоряд., прим. та вст. ст. О. Ф. Ошуркевича]. – К. : Муз. Україна, 1970. – 333 с.
14. Пісні кохання / [упоряд., вст. ст. та прим. О. І. Дея]. – К. : Дніпро, 1986. – 366 с.
15. Словарь української мови : у 4 т. / [збір. ред. журн. «Киевская старина», упоряд. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко]. – К. : Киев. старина, 1907–1909 (у тексті вказано том і сторінку).

16. Словник української мови / [ред. кол. І. К. Білодід (голова) та ін.] : в 11 т. – К. : Наук. думка, 1971–1980 (у тексті вказано том і сторінку).
17. Українські народні пісні : у 2 кн. / [ред. М. Т. Рильський, К. Г. Гуслистий]. – К. : Мистецтво, 1955. – Кн. 1. – 484 с.; Кн. 2. – 416 с. (у тексті вказано том і сторінку).
18. Sharp Cecil J. Collection of English folk songs : 2 vols. / Cecil J. Sharp ; edited by Maud Karpeles. – London : Oxford University Press, 1974. – Vol. 1. – 750 p.; Vol. 2. – 661 p. (у тексті вказано том і сторінку).
19. Longman Dictionary of Contemporary English / [director Della Summers]. – Pearson Education Limited, 2005. – 1950 p.

References

1. Arutiunova, Nina. 1999. *Yazyk i Mir Cheloveka*. Moskva: Yazyki Russkoj Kultury.
2. Barabash-Revak, Olha. 2009. “Movnyi Obraz Parubka v Ukrainykykh Folklornykh i Etnohrafichnykh Tekstakh”. Ph.D. diss., Lvivskyi Natsionalnyi Universytet Imeni I. Franka.
3. Shubravskaya, M. M., ed. 1988. *Vesilni Pisni*. Kyiv: Dnipro.
4. Danyliuk Nina. 2009–2010. “Leksyko-Semantychne Pole «Liudyna» v Movi Ukrainkoj Narodnoi Pisni”. *MundoEslavo: Revista Iberoamericana de Estudios Eslavos. Universidad de Granada* 8–9: 65–73.
5. Danyliuk, Nina. 2010. *Poetychne Slovo v Ukrainskii Narodni Pisni*. Lutsk: Volynskyi Natsionalnyi Universytet Imeni Lesi Ukrainky.
6. Yermolenko, Svitlana and Pustovit, L., ed. 1999. *Narysy z Ukrainkoj Slovesnosti: Stylistyka ta Kultura Movy*. Kyiv: Dovira.
7. Zavalysyna, K., and Khrolenko, A. 2005. *Krosrulturnaia Lingvofolkloristika: Narodno-Pesennyi Portret v Triokh Etnicheskikh Profiliakh*. Kursk: Izdatelstvo Kurskogo Gosudarstvennogo Universiteta.
8. Shumada, Nataliia, ed. 1987. *Zakuvala Zozulenka: Antolohiia Ukrainkoj Narodnoi Tvorchosti. Pisni, Pyslivia, Zahadky, Skoromovky*. Kyiv: Dnipro.
9. Ivliushkina, Nataliia. 2015. “Movnyi Obraz Divchyny u Tekstakh Ukrainykykh, Rosiiskykh ta Brytanskykh Narodnykh Pisen”. In *Typolohiia ta Funktsii Movnykh Odynyts*, edited by N. Kostusiak, et al. 1 (3): C. 62–71. Lutsk: Skhidnoievropeyskyi Natsionalnyi Universytet Imeni Lesi Ukrainky.
10. Stelmakh, M., ed. 1975. *Narodni Perlyny*. Kyiv: Dnipro.
11. Nikitina, S. 1993. *Ustnaia Narodnaia Rultura i Yazykovoie Soznaniie*. Moskva: Nauka.
12. Ossovetskii, I. 1975. “O Yazyke Russkogo Traditsyonnoho Folkloru”. *Voprosy Yazykoznaviia* 5: 66–78.
13. Oshurkevych, Oleksa., ed. 1970. *Pisni z Volyni*. Kyiv: Muzychna Ukraina.
14. Dei, Oleksii, ed. 1986. *Pisni Kokhannia*. Kyiv: Dnipro.
15. Hrinchenko, Borys, ed. 1907–1909. *Slovar Ukrainkoj Movy*. Kyiv: Kiievskaia Starina.
16. Bilodid, Ivan, ed., et al. 1971–1980. *Slovyk Ukrainkoj Movy v 11 Tomakh*. Kyiv: Naukova Dumka.
17. Rylskyi, Maksym, and Huslysty, K., eds. 1955. *Ukrainski Narodni Pisni u 2 Knyhakh*. Kyiv: Mystetstvo.
18. Sharp, Cecil J., and Karpeles, Maud, ed. 1974. *Collection of English Folk Songs, 2 vols*. London: Oxford University Press.
19. Summers, Della. 2005. *Longman Dictionary of Contemporary English*. Pearson Education Limited.

Данилюк Ніна. Речестилистическіе средства изображения девушки в украинских и английских народных песнях. Рассмотрены синонимические и варианты ряды, обозначающие девушку, отличия в семантике и стилистической окраске их компонентов. Выделены имена собственные людей, распространенные в устной поэзии украинцев и англичан. Обращено внимание на атрибуты, указывающие на типичные качества девушки – *молодая, красивая*. Определены традиционные сопоставления з названиями цветов, птиц, светил, передающие оценочное содержание образа красивого человека. Проанализированы ключевые единицы *тіло, руки, ноги, лице, очі, уста, коси*, сопровождаемые эпитетами со значением цвета (*білий, рум'яний, карий, русий* – в украинских текстах; *white, red, rosy, fair* – в английских). Выявлены общие сопоставительные связи, используемые носителями фольклора (*рожа – rose, вишня – cherry, зоря – star, терен – sloes, сніг – snow, лебідка – swan, золото – gold*) и отличные (*калина, горлиця, перепілка, рибка* – в украинцев, *lily, diamond, ivory* – в англичан). Сделан вывод, что речевой образ девушки содержит универсальные признаки, обусловленные общностью идеала в европейской культуре, и этнически специфические.

Ключевые слова: украинская народная песня, английская народная песня, речестилистическое средство, ключевое слово, эпитет, сравнение, метафора.

Danyliuk Nina. Lingvo-Stylistic Means of Representing a Girl in the Ukrainian and English Folk Songs. This article deals with the lingo-stylistic means of representing a girl in the texts of the Ukrainian and English folksongs. A special attention has been paid to the rows of synonyms and variants that are used to denote a girl, differences in semantics and stylistic colouring of the components of their components. The attributes that are used to reflect the typical features of a girl – *молода – young; гарна – beautiful* – were paid attention to. Traditional comparisons with the names of flowers, birds, and stars that convey the evaluative content of an image of a beautiful

person were pointed out. Such key words as *тіло, руки, ноги, лице, очі, уста, коси*, in the combination with the epithets that denote colour were analysed (*білий, рум'яний, карий, русий* – in the Ukrainian texts; *white, red, rosy, fair* – in the English). Common comparative connections that are used by the bearers of folklore while describing a girl were found out: *рожа – rose, вишня – cherry, зоря – star, терен – sloes, сніг – snow, лебідка – swan, золото – gold*; while the differences were the following: *калина, горлиця, перепілка, рибка* – in Ukrainian, *lily, diamond, ivory* – in English. It was concluded that a language image of a girl contains universal features caused by the common idea of beauty in the European culture as well as the ethnically specific ones.

Key words and phrases: Ukrainian folk song, English folk song, lingvo-stylistic means, key word, epithet, comparison, metaphor.

УДК (811.111+811.161.2)'373-115

Наталія Добжанська-Найт

ВІДОБРАЖЕННЯ ПОНЯТТЯ А *HAPPY WOMAN* / ЩАСЛИВА ЖІНКА В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ РЕЗУЛЬТАТІВ ІНТЕРНЕТ-ПОШУКУ)

Подано аналіз лексичної та семантичної наповненості текстів інтернет-повідомлень за пошуковим терміном *HAPPY WOMAN* / *ЩАСЛИВА ЖІНКА* з метою виявлення домінантних сем в українській та англійській мовах. Досліджено по 200 заголовків у кожній з мов, запропонованих пошуковим рушієм Google, і виявлено найбільш типові для них. Здійснено також аналіз 50 релевантних статей у кожній мові. Порівняльний аналіз лексичної наповненості інтернет-текстів в англійській та українській мовах виявив певні спільні риси, зокрема стосовно слів (еквівалентів) *щастя, життя та час, здоров'я, материнство, посмішка*, а також низку розбіжностей. Зокрема, в українських текстах кількісне відображення таких цінностей, як чоловік, діти, сім'я, зовнішня краса, успіх, любов, секс, вагітність переважає над кількістю слововживань одиниць із подібною семантикою в англійських текстах. Англійські тексти демонструють перевагу в кількості слововживань одиниць для позначення щастя, радості, людей, позитиву та Бога. Лексична наповненість релевантних текстів відображає глибинний зміст ключового поняття, що свідчить про певні тенденції ментальності носіїв відповідної мови та культури.

Ключові слова: щаслива жінка, контекст, інтернет-пошук, домінантні лексеми, порівняння, ментальність, гендер.

Постановка наукової проблеми та її значення. Останнім часом зростає тенденція до інтердисциплінарних досліджень, що поєднують лінгвістику з соціологією, психологією, філософією тощо, таким чином відповідаючи на потреби суспільства в інтегруванні знань. Зі швидким розвитком демократичних суспільств, орієнтацією на т. зв. європейські цінності спостерігається і зміна гендерних стереотипів. Таким чином постає питання ідентифікації способів вираження гендерних цінностей у новітніх видах дискурсу. Аналіз лексичної наповненості таких текстів дав би змогу виявити певні тенденції ментальності носіїв відповідної мови та культури, зокрема в українській та англійській мовах.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Вчені неодноразово наголошували на існуванні гендерних стереотипів у мовленні (J. Coats, P. Eckert, S. McConnell-Gient, R. Lakoff, D. Tannen, Ф. Бацевич, О. Бессонова, А. Кириліна, Т. Мельник). В останні десятиліття зростає інтерес до досліджень репрезентації гендеру в мові, а також зв'язку мови з ментальністю носіїв, зокрема: відображення менталітету нації у виборі мовних форм та частоті їх вживання [7]; вираження гендерних стереотипів у текстових публікаціях та їх зв'язок з ментальністю носіїв [4; 10; 24]; гендерна репрезентація українського мовного простору [1; 2; 6]; вираження гендерних особливостей в англійському інтернет-дискурсі, зокрема соцмережах [18].